

Megoldásra váró helyzet

A katasztrófasztoráció magyarországi hiányáról

A 2010 októberében bekövetkezett vörösiszap-katasztrófa idején mint katolikus plébános önkéntes segítőként érkeztem a helyszínre. Teológiai tanulmányaim mellett Grazban a vészhelyzeti lelkigondozásban¹ is jártasságot szereztem, továbbá a Magyar Máltai Szeretetszolgálat speciális katasztrófakezelési képzésén is részt vettem, így egyértelmű volt számomra, hogy kötelességem segíteni a katasztrófa helyszínén.

Amit tapasztaltam, az nagyon eltért attól, amit az osztrák–német gyakorlat és a máltai képzés alapján elvártam.

Hazai élményeimről naplót vezettem. Ennek személyességével szeretném megosztani tapasztalataimat, mert bízom benne, hogy az akkor megélt érzelmeim és gondolataim erősebb érvek a hazai professzionális katasztrófasztorációs munka megszervezésének szükségessége mellett, mint egy racionális, szakmai beszámoló. Hogy érzékelhető legyen, miért is támadhattak bennem az eleve drámai események kapcsán néha fájdalmas érzések, néha kritikus gondolatok, először röviden bemutatom a vészhelyzeti lelkigondozás nemzetközi szinten gondosan kimunkált elveit, amelyek alapján külföldön már gördülékeny gyakorlat alakult ki. Ezt követően adom közre naplófeljegyzéseimet, helyenként néhány kommentárt fűzve a leírtakhoz, s végül – szakismereteim és tapasztalataim nyomán – javasolva a hazai vészhelyzeti lelkigondozás rendszerének kiépítését.

A VÉSZHELYZETI LELKIGONDOZÁS KÜLFÖLDÖN²

A vészhelyzeti lelkigondozók a társadalomnak azzal a speciális rétegével foglalkoznak, amely-

nek tagjait valamely okból szokatlanul magas stresszhatás éri. Ebben a helyzetben segítik az egyéneket a hirtelen átalakult környezetben szükséges szerep- és élethelyzet-változás megélésében és feldolgozásában.

A szükséglelkész feladatának legfontosabb része, hogy a stresszhelyzetbe került egyén mellé álljon, támasza legyen, információval lássa el, és megküzdési lehetőségeket biztosítson számára. A lelkészek – mind vallási, mind világi segítséget igénybe véve, a kliens szükségleteit mindvégig figyelemmel kísérve – támogatják a stresszhelyzetben lévő ember önmegismerését, a vallási, önismereti és világnézeti kérdéseivel kapcsolatos megoldások megtalálását és egészségének védelmét.

A káros hatások kiküszöbölésének és a hatékony fellépésnek az igazi záloga a folyamatos ellenőrzés és szükség esetén a feladat módosítása.

A szükséglelkészességek – mint intézmények – működését az alábbi ismérvek jellemzik:

- A vészhelyzeti lelkigondozás egyházi megbízatás – egyes országokban erre kiképzett bevétési egység látja el ezt a feladatot –, amelynek során olyan személyeknek nyújtanak lelki elsősegélyt, akik speciális szükséghelyzetbe kerültek (mint például a gyászoló ember, aki hirtelen veszítette el közeli hozzátartozóját). Ennek a segítségnek a lényege a támogatás és a tanácsadás.
- Ezt a lelki segítséget azonnal, lehetőleg a trauma helyszínén kell biztosítani a rászoruló számára, hiszen e beavatkozásra nem áll rendelkezésre hosszabb terápiás idő.
- A lelkész feladata a spirituális, vallási alapú segítségnyújtás, felkínálva a krízis kezelésé-

¹ Vészhelyzeti lelkigondozáson és szükséglelkészi tevékenységen ugyanazt értem. ■ ² Vö. Lasogga, Frank: Vészhelyzeti lelkigondozók – Elmélet és gyakorlat Németországban. *Embertárs*, 2011/4., 302–319.

nek, illetve a búcsú rituáléjának lehetőségét. Ez lehet közös ima, a haldoklónak vagy a halottnak szóló áldás, a halálhír közlőjének segítése, összességében a halott hozzátartozóinak, környezetének méltóságteljes kezelése a halálhír közlése során.

- A szolgálat minden vallású és nemzetiségű ember számára rendelkezésre áll, akik balesetet vagy halálesetet éltek át, illetve extrém szituációba kerültek, és ezt egyedül csak nehezen vagy egyáltalán nem tudják feldolgozni.
- A szükséglelkészség főállású szakembereket és önkénteseket egyaránt foglalkoztat, és ez a működési keretek pontos betartását igényli. A pszichés és testi egészség természetesen előfeltétele a szolgálatban való részvételnek.

Annak érdekében, hogy résztvevői el tudják látni alapvető feladatukat, és együtt tudjanak dolgozni állami vagy önkéntes szervezetekkel, az elmúlt időben számos külföldi országban intézményesült a diakóniai tevékenység. Ezt részben a hatékonyabb munkavégzés szándéka, részben a speciális feladatok ellátásának igénye ösztönözte. A szükséglet szenvedők ellátása a szociális hálón belül az állam feladata.

A tapasztalat azt mutatja, hogy ez a speciális lelkészség csak akkor működik (jól), ha az egyházi szolgálat összekapcsolódik a tűzoltók és a mentőszolgálat tevékenységével. Így egyrészt nem kell önálló hálózatot kiépíteni, másrészt a lelkész folyamatos összeköttetésben lehet a tűzoltók és mentők szakszemélyzetével, ami lehetővé teszi, hogy a segítségnyújtás során (illeszkedve a régi keresztény hagyományhoz) ez a szolgálat mihamarabb a szükségben lévő ember rendelkezésére álljon. A szolgálat jellemzője az önkéntesség, a szakszerűség, az ökumenizmus, a kollegialitás, az állandó elérhetőség és az egyházi küldetés.

A VÖRÖSISZAP-KATASZTRÓFA HELYSZÍNÉN SZERZETT TAPASZTALATAIM

Tudomásom szerint hazánkban nincsenek speciálisan kiképzett vészhelyzeti lelkigondozók,

vagy ha elvétve vannak is, tevékenységüknek nincsenek intézményi keretei. Ezzel a ténnyel meglehetősen drámai körülmények között kellett szembesülnöm a vörösiszap-katasztrófa idején. Egy ilyen, igen sok embert érintő szituációban kellett átélnem, mekkora segítség lett volna egy jól képzett, megfelelő szervezeti keretek között működő vészhelyzeti lelkigondozó csapat. Szakszerű érvek helyett az alábbiakban következzenek a vörösiszap-katasztrófa áldozatainak segítése során megélt tapasztalataim, ahogyan naplójegyzeteimben megörökítettem őket.³

- A vörösiszap-katasztrófa bekövetkezésének napján, hétfőn jelentkeztem a helyszínen önkéntesnek a katolikus plébánosnál. Ettől kezdve tanúja és részese lehettem minden történésnek.

Azt tanultam, hogy a protokoll szerint katasztrófák idején azonnal a helyszínre települ egy stáb, amely a mentést és a helyreállítást irányítja. Ez itt is megtörtént. Ebben a testületben „elvileg” a kommunikációért és a pszichoszociális támogatásért felelős segítők (karitatív szervezetek, egyházak, szakmai önkéntesek, például pszichológusok) vezető képviselői is helyet kapnak, és a testület rendszeresen megbeszéléseket tart a feladatok egyeztetése céljából.

A vörösiszap-katasztrófa idején az egyháznak nem volt hivatalos képviselője. A helyi katolikus plébánossal együtt (aki két érintett település papja volt) beengedtek ugyan a vezetőségi ülésekre, ám nem tekintettek bennünket a katasztrófakezelési stáb kompetens tagjainak.

Kolontáron voltam, amikor délelőtt tizenegy óra körül téves riasztás érkezett egy második gátszakadásról. Kolontáron és Devecserben az emberek lélekszakadva menekültek a magasabban fekvő részek felé. Mi, akik a polgármesteri hivatalban voltunk – politikusok és civilek –, a templomdombra futottunk fel. Furesz élmény az életben maradásért futni, mindannyiunk életét megpecsételi. Tanulságos volt látni a polgármesteri hivatalba máshonnan bejáró dolgozókat, akik egészen addig kívülállóként, idegenként viselkedtek a bajbajutottakkal és a segítők-

³ 2010. október 4-én, hétfőn történt a katasztrófa, és ennek a hónapnak az eseményeiről vezettem naplót.

kel: a meneküléskor valamiféle sorsközösséget éltek meg a helyekkel.

Délután néhányan elkezdtek kipakolni az értekeiket az iszappal előntött házakból. Rengegten álltak ott, katonák, katasztrófavédelmiek, civilek. Nézték, ahogyan az a néhány ember cipekedik az iszapban. Természetesen beálltam segíteni, és jött egy-két helyi polgárőr is. Azt vártam, majd a többiek is megmozdulnak, hiszen azért jöttek, hogy segítsenek. De nem így történt. Százak nézték, ahogy tucatnyian szenvednek, kínlódnak. Először ekkor volt az az érzésem, hogy mi, segítők kutyautók vagyunk.

Aznap egy néni egyedül vizet hordott a házába – akkor még mindenki azt hitte: elég kitakarítani, és a lakók haza tudnak költözni. A víz-hordásban senki nem segített neki.

- Kedden vettem a bátorságot, és szóltam a polgármesternek, hogy vagy ő, vagy a jegyző menjen haza aludni, ellenkező esetben egyszerre dőlnek majd ki. Ekkorra már mindkettőjükön olyannyira úrrá lett a fáradtság, hogy mindegy volt, mit mondtunk nekik, szinte meg sem értettek már minket.

Ezután beültem a kocsimba, és hazamentem Gógánfára, misét tartani. Este felvettem a kapcsolatot az osztrák barátaimmal, kértem, segítsenek, mert éreztem, hogy egyedül nem sokra jutok. Egy itthoni segélyszervezetet is kerestem, amellyel volt élő kapcsolatom, de azt mondták, nem jönnek a térségbe, ez a katasztrófa nem lesz akkora probléma, hogy itt dolgozunk. Később, az események súlyát érzékelve mégis megjelentek.

- Szerda reggel újra Devecserben voltam, és a plébánián jelentkező önkéntesekkel térkép alapján elkezdtük végigjárni az iszappal előntött utcákat, hogy felmérjük, kivel mi történt, kinek milyen segítségre volna szüksége. Bár az önkénteseket nem ismertem, mindenkiben meg kellett bíznom, el kellett fogadnom, hogy a munkát mindenki el tudja látni kiképzés nélkül. A csoport tagjaival pár óra múlva imádkozni jöttünk össze. Az első megjegyzésük az volt, hogy ez a feladat nem az, amire ők számítottak. Mondtam, most az emberekkel úgy foglalkoz-

zanak, mintha imádkoznának, hisz az imádság nemcsak egy elméleti beszélgetés Istennel, hanem a felebaráti szeretet gyakorlása is. Ebben az értelemben kell átímadkozni az életeket az adott helyszínen. Kértem őket, hallgassák meg az embereket, jegyzeteljenek. Mindig ketten menjenek, mert ha valakivel történik valami, akkor a másik segítséget tud kérni. Mindenkít kértem, hogy csizmában menjen, és vigyen vizet, mert ha elesik, le kell mosnia magát. Telefonon keresztül tartottuk a kapcsolatot egymással. A csoport aznap végigjárta a területet. Hozzájuk hasonlóan én magam is megbízás nélkül voltam jelen, annak ellenére, hogy ez a szakterületem. Nem volt jogom ahhoz, hogy bármi beleszóljak, sehová, senkihez nem tartoztam. Ennek ellenére igyekeztem mindazt ellátni, amit hivatalos megbízás nélkül, a szakmai ismereteire alapozva tehet egy lelki-gondozó. A helyi plébános a lelkigondozásnak nem igazán tudott figyelmet szentelni, ő a mentési megoldásokkal, valamint a média és az adományok koordinálásával volt elfoglalva. Ezek fontos ügyek voltak, mégis úgy gondoltam, ilyen helyzetben a lelkigondozók elsődleges feladata az emberek lelki igényeinek szolgálata. (Plébánostársam akkori lépéseit ma visszatekintve talán már jobban megértem. Mivel az egyháznak nem volt hivatalos képviselője a katasztrófa-kezelési vezető stábjában, ő személyes felelősségének tekintette, hogy minden fronton cselekednie kell, ahol csak hiányt látott.)

Ezekben a napokban az állatvédők nagyon aktívak voltak, menteni akarták a még élő állatokat. Miközben a médiában már az emberek megmentéséről szóló hírek jelentek meg, volt még olyan, aki a hozzátartozóját kereste az iszapban.

Mi a házakat jártuk, azokat kerestük fel, akik otthon voltak. Azzal az indokkal kopogtunk be a lakókhoz – felvéve velük a kapcsolatot –, hogy gumikesztyűt és palackos vizet hoztunk, majd megkérdeztük, nincs-e szükségük valamire.

Láttam a mentésben részt vevő embereket, akik dolgoztak a gátépítésen, takarítottak, csomagot osztottak. Nem akartam feltartani őket, de tudtam, mesélniük kellene az eseményekről, ki kellene beszélniük magukból az átélte-

ket, különben nem bírják majd elviselni a terheket. Volt, aki – miután megkérdeztem, mire lenne szüksége – rám nézett, és látva az öltözetemen, hogy pap vagyok, azt válaszolta: talán egy Bibliára.

A házaknál mindenhová behívtak, mindenki elmesélte, hogyan menekült meg. Napokkal később is nagyon elevenen élt bennük az emlék, szívesen, élénken adták elő a történeteket. Volt egy idős házaspár, ápolónő lányuk éjszakai volt, így aludt, amikor betört az iszap. Egy szál ruhában húzták fel a padlásra. Majd amikor biztonságban voltak, az idős férfi lemászott az iszapba, hogy összeszedje a gumicsizmákat és a legszükségesebb holmikat. Közben összeégette magát a lúgos iszappal. A bácsival is találkoztunk: zokszó nélkül továbbra is dolgozott, égett lábbal, gumicsizmában, remélve, hogy megmenthet még valamit. Volt egy néni, aki egy két és fél méter magas kerítésoszlop tetejére kapaszkodott fel. Azon ülve nézte, ahogyan sorra dőlnek el az oszlopok, majd a kerítés. Az, amelyen ő kapaszkodott, állva maradt, talán mert hozzá volt építve a falhoz. Ezután a néni napokon át képtelen volt elaludni, ha lecsukta a szemét, ha elment mellette egy zúgó autó, azonnal hallotta az iszap morajlását. Beszélgettünk vele is, nem akartuk rögtön pszichológushoz küldeni, de éreztük, hogy nála sajnos már megjelent a poszttraumás stressz zavar.⁴

Egy másik néni mindent kidobált, még használható holmikat is, közben valamennyi tárgytól elbúcsúzott: a tavalyi szilvalekvártól a szerzősákokon át az edényekig. Azután egyszerre csak kifakadt belőle, hogy megégett a fia, kórházban van, s azt kérdezte, hazajöhet-e még. „Ide? És ha nem, akkor hová? És vajon meggyógyul még, ha azt mondom neki, ide már nem jöhet többé?” Közben röpködtek az edények. Majd hirtelen abbahagyta a munkát, elkezdte mesélni, miként éltek itt, mit renováltak. Majd sírva mondta: „Ide nem jöhetünk vissza, tudom!”

Az elzárt területeken az ÁNTSZ megtiltotta az élelmiszer-fogyasztást, ezért az önkéntesek a területen dolgozóknak „belopták” az élelmiszert.

Szerda este lakossági fórum volt Devecserben. Egy hölgy a tisztiorvosi szolgálattól azt tanácsolta, hogy az iszappal szennyezett ruhákat három különböző edényben öblítsék át, mielőtt mosógépbe teszik. Ez a tanács váltotta ki az első felhördülést. Honnan vegyenek ennyi edényt, nem beszélve a mosógépről, mikor mindent elvitt az iszap? A fórumon többféle vélemény is elhangzott. Részben hálások voltak a helyiek azoknak, akik osztoztak velük a rendrakásban, ugyanakkor elégedetlenek is voltak, no meg kétségbeesettek. Bár tudták, hogy mindenkinek a saját gondja a legnagyobb, igyekeztek maguk is sorrendet felállítani arról, hogy elsődlegesen mire figyeljen a kárenyhítő csoport. Újabb élményként ért bennünket, hogy sokan az irataikat sem találták, és újakat csak pénzért kaphattak. Az államigazgatás nem készült fel erre az eseményre, nem tudta, hogyan is tud jól segíteni a bajbajutottaknak.

Szerda este figyeltem fel arra, hogy a településre érkező önkéntesek a kocsmában töltik az estét, koccintgatnak. Visszás érzelmeket keltett bennem, hogy akik a katasztrófa árnyékában vannak, nevetgélnek, történeteket mesélnek. Később rájöttem, hogy a segíteni érkező civilek közül sokakat nagyon megvisel a tragédia, a katasztrófa nyomait viselő környezet, ezért nekik sem ártana kibeszélni magukból az élményeket, feldolgozni a látottakat. A délben tartott közös ima erre aligha volt elég. Azonban nem csak az önkéntesek voltak megterhelve az élményekkel: a területen szolgálatot teljesítő katonaság, rendőrség, tűzoltóság, mentők sem tudták kibeszélni magukból mindazt, ami bennük volt, rájuk sem figyelt senki. A segélyszervezetek adtak nekik teát, kávét, élelmet, de az élményeik feldolgozásában nekik sem segítettek.

- Csütörtökön már majdnem kétszáz önkéntes jelentkezett munkára a plébánián. Többen, akik addig a házakat járták, azt kérték, hadd menjenek inkább iszapot takarítani, mert lapátolni könnyebb, mint a lakosokkal beszélgetni. Az újonnan érkezettek azt firtatták, mennyire

⁴ PTSD (Post-Traumatic Stress Disorder): a traumák miatt kialakuló mentális betegségeknek ez a legsúlyosabb formájuk.

veszélyes az iszap, és meddig tart a munka. Egyik kérdésre sem tudtam válaszolni.

A plébánián három vonalon fogadtuk a telefonhívásokat, számos felajánlás érkezett, de sokan csak azért jelentkeztek, hogy sajnálkozásukat fejezzék ki. Tucatszor előfordult, hogy a helyzetről érdeklődő telefonáló elsírta magát. A devecseri plébánián dolgozóknak egy Budapesten összeomlott embert kellett türelmesen vizsgáztatniuk.

A logisztikai munkára nem voltunk felkészülve, mindenki azt kérdezte, miben segíthet, de nem tudtuk, mi is lehetne a segítség. Az volt a legborzalmasabb, amikor a segíteni akarók kész projektet kértek – gyerekekkel, idősekkel kapcsolatosakat –, amelyeket hajlandók lettek volna finanszírozni. Természetesen nem voltak ilyen előkészített projektek, ezek a „lehetőségek” az „elszalasztott esélyek” extra gondjaként lebegtek előttünk. Ki kellene találni valamit, hogy mások is segíteni tudjanak, de mit?

Voltak, akik tizenöt éves gyerekekkel jöttek segíteni, akiknek persze semmilyen önálló munkát nem tudtunk adni.

Érkezett egy önmagát majdnem Nobel-díjas kutatónak tituláló fiatalember, aki mindenkitől papírt, tollat és figyelmet kért, és az utcákon járkálva forgatókönyveket írt a helyzet megoldására. A papírja üres volt, de három napon át mindenkit megszólított, hogy mindjárt megvan a megoldás.

Volt, aki hozott tíz liter csodavizet porlasztós kannákban, azt ígérve, hogy ha lespricceli a betegeket, azok meggyógyulnak. Erőszakosan követelte az önkéntesektől, hogy használják a vizet a megégett embereken. Megköszöntem, leraktam a kannát egy sarokba, ráírtam egy papírlapra, hogy „csodavíz, ha valakinek szüksége van rá, vihet belőle”.

Pár nap elteltével az önkéntesek is elkezdtek veszekedni, egymást marták mindenért, ki mit hogyan csinál. Az élmények nyomasztók voltak, és az embereknek ki kellett adniuk magukból a gőzt.

Mi újrajártuk a házakat. Önkénteseink az egyik házban találtak egy idős asszonyt, aki hétfő óta senkivel nem beszélt. A katasztrófa után magára zárta az ajtót, és egészen az érkezésün-

kig nem válaszolt sem kiabálásra, sem kopogtatásra. Még napok múlva is rettegett.

Egyik nap a MAL Zrt. dolgozóiból verbuválódott önkéntes csapat érkezett. Ez a cég okozta a katasztrófát. Azt hajtogatták: „Ugye, nem mi tehetünk arról, hogy ez történt? Mi csak ott dolgozunk.” Mintha a munkahelyük miatt kollektív büntüdtük lett volna. Számomra megrendítő élmény volt a találkozás ezekkel az emberekkel.

Aznap láttam először tiszta parkettát az egyik lakásban. Nem tudom, hányszor mosták fel, nem tudom, utána visszavörösödött-e, csak megdöbbenő volt látni. Különösen annak fényében, hogy utóbb kiderült: sem a lapátolásnak, sem a takarításnak nem volt értelme, mert a földgyaluk elbontják a házakat, a gépek feltúrják a földet. Találkoztunk két hölgygel, édesanyjuk kórházba került az iszaplavina miatt, de őket nem engedte be a házába a rendőrség, mert nem volt lakcímkártyájuk erre a címre. Reggel hattól tízig hiába próbálkoztak, és hiába álltak a rendőr előtt. Megkérdeztem, lenne kedvük a plébániára jönni, ott kaphatnak felszerelést a takarításhoz, és segítséget, hogy hazajussanak. Hálásak voltak.

Csütörtök reggel már nem jutott mindenkinek védőfelszerelés, a helyiek nem is vették komolyan az előírásokat, hiszen napok óta az iszapban dolgoztak. Ekkor kértem meg grazi barátaimat, hogy próbáljanak felszerelést hozni. Még azon az éjjelen százötezer védőmaszkot és védőruhákat hoztak a grazi tűzoltók Ajkára.

Estére vált bizonyossá, hogy minden rászoruló család kap százezer forint segílyt, amelyet a kolontári polgármesteri hivatalban a polgárorok és a polgármester megpróbáltak szétosztani azoknak, akiknek járt ez az összeg. Ott voltam közöttük, hallgattam őket, miként tanácskoznak, és közben kérdezték, jól csinálják-e, így kell-e igazságosnak lenni.

- Pénteken egy családsegítő szolgálatban dolgozó hölgygel mentem körbe a területen, akinek az keltette fel a figyelmét, hogy milyen az iszap hatása a falakon, a házakon, a növényzeten, a külső környezetben. Ez a körülmény ekkor

hatott rám először igazán, addig „csak” az emberek foglalkoztattak.

Találkoztunk egy családdal, ők bele sem kezdtek a helyreállításba, arról beszéltek, hogy nincs értelme. Miután kaptak tőlünk használt ruhákat, szégyellték, hogy a többiek tevékenykednek, ők meg nem, így kellenlenül ugyan, mégis beálltak iszapot lapátolni. Volt egy helyi férfi, aki megjárta az iráni háborút, megdöbbentően keményen, tartással kezelte a helyzetet, még vicceket is mesélt. Nem értettem, honnan van ennyi lelkiereje. Azt mondta: „Nincs családom, még újrakezdhetem az életet, és a maguk kedvét sem akarom elvenni a segítestől.”

Ugyanott egy idős házaspár nem akart elmenni a házából, mondván, ők már elmúltak nyolevanévesek, és úgy érzik, nem tudnának új életet kezdeni. Akkor fordult meg először a fejemben, hogy ugyanezen okból talán nem mindenki megy el a környékről.

Aznap újabb hír érkezett arról, hogy a következő gátnál is elkezdett folyni az iszap. A kolontáriakat éjjel kiköltöztették, a devecserieknek pedig össze kellett pakolniuk legfeljebb húsz kiló holmit, és várni, hogy a tévé mikor mondja be, hogy meneküljenek. Napokat töltöttek így a helyiek a tévét nézve, és várva, mikor kell menniük. Voltak, akik nem vártak a hírekre, még akkor éjjel elindultak. Ám a környező településeken nem akarták befogadni őket, mivel ekkor a médiában elhangzó hírek szerint mindenkinek az elhelyezéséről gondoskodtak Győrben, így együtt maradhat a település. Később mégis elszállásolták őket a környező helységekből. A médiában elhangzó másik hír következményeként – miszerint a Dunába is eljuthat az iszap, de ezt a környezetvédelem igyekszik megakadályozni – a környező falvak vezetői, lakói elkezdtek attól tartani, hogy az állam „beáldozza” őket a nagyobb katasztrófa megakadályozása érdekében. A falvakban – a sajátomban is – az emberek otthon összepakolták, és várták, mikor kell menekülniük.

Pénteken hazamentem, mert azt éreztem, nem bírom tovább. Nagyon fáradt voltam, és a miséket is meg kellett tartanom. Arra is időt akartam szánni, hogy összeírjam az eddig történeteket, de éreztem, lassan már bennem sem egyértelműek az események, jó lett volna egy szakemberrel beszélni, de a környékemen ilyenről nem tudtam.

- Szombaton visszatérve már többen voltunk papok, de a megjelent atyák jó szándékuk ellenére képtelenek voltak belekezdeni a munkába. Nem tudták, hogyan vegyék fel a kapcsolatot az emberekkel, mit mondjanak, hogyan vezessék a beszélgetéseket, mit jegyzeteljenek, hogyan segítsenek. Magam köré gyűjtöttem őket, és elmondtam, hogy eddig milyen módszerrel dolgoztunk. Hozzátettem, hogy ez nem egy tökéletes forma, csupán vezérfonal. Engedjék magukat meglepni a beszélgetések alatt. A lelkigondozásban járatos mentálhigiénés szakemberek egy csoportja is ígérte, hogy részt vesz az ellátásban, de végül nem jöttek. Pszichológusokkal viszont találkoztam, akik arra kértek, mutassak nekik pszichológiai támaszra szoruló embereket. Ez nehéz feladat volt, mert két percig sem volt egy helyen senki, így csak az önkéntesek közül sírórohamot kapott emberek közül tudtam hirtelen klienseket ajánlani számukra.⁵

Szombaton is sokan voltunk, hétvége lévén többen megjelentek az ország különböző részeiről, de a segítők minősége nem javult. Jöttek hajléktalanok és egyetemi tanárok, olyanok, akik korábban az érintett településeken laktak, és olyanok is, akik „jó bulinak” fogták fel a segítségnyújtást. Ilyen vegyes csoporttal kellett együtt dolgoznunk. Próbáltuk folyamatosan kiválasztani, hogy ki mire lenne alkalmas. Erre háromperces beszélgetések adtak tájékoztatósi lehetőséget. Ennyi idő alatt kellett eldöntönnünk, hogy kinek meddig érhet a kompetenciája a segítségnyújtás során. Ez a feladat önmagában is elég lett volna, de mi nem ezért vol-

⁵ Később tudtam meg, hogy a pszichológusoknak sem volt hivatalos képviseletük a katasztrófafekezést vezető stábbb. Sok pszichológus önkéntes dolgozott a károsultakkal. A pszichológusok önálló csoportként maguk szervezték meg a munkájukat, Devecserben a Magyar Máltai Szeretetszolgálat, Kolontáron pedig a Helperek Önkéntes Segítők Közhasznú Egyesületével együttműködve. Az első hetekben többnyire nem is a katasztrófa helyszínein, hanem a kitelepítés miatt létrehozott ideiglenes otthonaikban látogatták és látták el szükség szerint a károsultakat.

tunk ott. A kiválasztás során extrém helyzetek is adódtak. Egy férfi például nem volt hajlandó a vörösiszapban mászkálni, annyira félt. Mégis ott volt, és kezdenünk kellett vele valamit. Egy református lelkész nem értette meg, hogy mi nem gyűjtünk ruhákat, ezért ne itt szedje ki a holmikat, amelyeket hozott, hanem adja le egy segélyszervezeti központban.

A helyi plébános egy idő után mindenkiel szemben bizalmatlanná vált. Kezdetben befogadta az egyik segélyszervezetet, sőt mindenkinek helyet adott, néhány nap elteltével viszont azt hajtogatta, hogy mindenki menjen el – sajtó, segélyszervezet stb. –, csak az önkéntesek maradhatnak, és ennek nyomatékosítására állami szerveket hívott ki, ami miatt mi, jelenlévők megijedtünk. (Nem vádként, hanem tényként írtam le plébánostársam reagálását. Jól ismert jelenség, hogy ilyen kritikus élethelyzetekben – okkal vagy ok nélkül – felerősödhet a bizalmatlanság. Ez az érzés – vagy az ok, amely miatt ilyen keletkezhet – megelőzhető, ha képzettek vagyunk, és tudatosan felkészülünk rá.)

Aznap bementem Ajkára, ahol a sportcsarnokban volt a kitelepített kolontáriak egy része. Várták, hogy mikor indulhatnak haza. Mivel nem volt tájékoztatás, az is egész nap ott volt, aki nem a sportcsarnokban húzta meg magát: várta a híreket, hogy mikor mehet haza. Jelen voltak pszichológusok, de nem ismerték a helyieket, így nem volt könnyű az emberek bizalmába férkőzniük.

A sajtó mindenütt jelen volt. Sokan interjúkat adtak, ekkor ez volt az egyik legjobb időtöltés. A helyiek mesélték, hogy amikor a kitelepítés volt, valaki részegen ment haza a kocsmából. Amikor riasztották, azt mondta: „Mit bánom én, ha jön az iszap, csak tölts még egy felest!” Nevettünk.

Szombaton Devecserben olyan fiatalokkal találkoztam, akik otthonukból a műhelyek szerzőségeit mentették ki. Egyikük elmesélte, hogy ott van az édesapja összes szerzősége, ha meglátja, biztosan összeroppan majd. Egy másik édesapa sírva bukdácsolt az utcán. Azt mondta, munkatársai gyűjtöttek neki és családjának pénzt az újrakezdésre, de ő sose volt erre rászorulva. Mondjam meg, mi lesz most. Később egy

szomszédal találkoztunk. Azt mondta neki az édesapja: „Te festetted elsőnek vörösre a házad, majd ez megtetszett a Jósának is. Most meg nézd meg, mindenkiét a MAL pingálta vörösre.”

Egy néni, akinek a házába nem ment be az iszap, csak körbevette, elmondta, hogy mennyire jólesik neki, hogy ennyi ember segít. Aztán elírta magát, hogy amikor tavasszal árvíz volt Észak-Magyarországon, ő csak két SMS-t küldött. Igaz, alacsony a nyugdíja, de küldhetett volna hármat is, vajon megbocsátja ezt neki az Isten?

Találkoztam egy családdal, ők a katasztrófa után a helyszínen maradtak. Az ország másik részéről jöttek barátaik, hogy segítsenek. Ezért úgy érezték, hogy nekik nem szabad feladni. Egy másik, szintén az érintett településen élő család tagjai azt mesélték, hogy ők már köhögnek a szálló portól, ezért nem mernek maradni.

Szombaton este, amikor hazatértem a plébániámra, nagyon fáradt voltam. A falubeliek azt mondták, ne menjek vissza többet, segítsen más is, mert ez az én egészségembe is kerülhet. Megkérdeztem, ki segít, ha én nem?

- Vasárnap a misék után visszamentem. Újra az utcákat jártam, az emberek még mindig pakoltak, mások konténerre meg gipszre vártak. De ahogy múlt az idő, egyre kevesebben lettünk. Megjelent egy autó ötszáz adag étellel. Ezt is megrendelésre készítette az önkormányzat, de nem tudtuk kinek odaadni, mert már sokkal kevesebben voltak az önkéntesek. Egyik szervezet sem tudta fogadni az étellel, sőt keményen elutasították az ételszállítókat. Közben szétnéztem a városban, a központi konyhákban. A közkonyhán öten dolgoztak, sőt az iskola udvarán egy másik kondérban is főtt az étel. Nem volt koordinálás, nem volt végiggondolva, mire is adjanak ki pénzt a kárenyhítés során.

Este kérdéssé vált, hogy a plébánián kinek adják át a konyhát, hosszabb távon kik lesznek a segítők, mivel az önkéntesek elkezdtek hazautazni. Emiatt a helyieken pánikhangulat lett úrrá, hogy egyedül maradnak a bajban.

A patak ismét vörös lett, mert elkezdtek kiengegni egy újabb tározó tartalmát. Ekkor én is megijedtem.

- Hétfőn Grazban sajtótájékoztatót szerveztek, amelyen a kapcsolataim miatt nekem is ott kellett lennem. Félttem, mit is mondjak, elrontatom-e nyelvtudásommal azok esélyét, akik segítségre szorulnak. A konzulátus dolgozója megnyugtatóan, nem baj, ha fáradt vagyok, ha valamit nem tudok elmondani, ott lesznek, segítenek. Ez sokat jelentett, ekkor értettem meg, hogy én is azt teszem a katasztrófa helyszínén, ami ilyenkor a legfontosabb: jelen vagyok, segítetek ott, ahol az emberek rászorulnak.

- Kedden ismét Deveserben voltam. Házról házra jártam, de nem ott kezdtem, ahova be ment az ár, hanem feljebb, ahol épen maradtak az épületek. Egy hölgy, aki a postán dolgozott, elmesélte, hogy amikor jött az iszap, ők az elöntött munkahelyen az anyagiakat mentették, mert ezért voltak felelősek. Csak később jöttek rá, hogy ők is veszélyben voltak. Mivel a házát nem érte kár, azt mondta, nincs szüksége anyagi segítségre, de nagyon zavarja, hogy oda is viszik haza a port, már náluk is minden vörös. Egy másik családnál az volt a gond, hogy nem tudták eldönteni, menjenek-e, vagy maradjanak.

Az első héttől megjelentek az adományozók, akik fotókat is akartak készíteni a történekről. A plébános megkért, hogy a németül beszélőknek mutassam be a területet, és mondjam el a történeteket. Katasztrófa-idegenvezetőnek éreztem magam. Ezt a feladatot már az első naptól el kellett látnom. Ez eleinte fel sem tűnt, és lassan már a megszokott útvonalon kalauzoltam a rám bízottakat. Nekem az ismeretség miatt már nem okozott gondot átjutni a csoporttal a rendőrökön, akik géppisztollyal álltak az utcákon – egy pap előtt mindenhol megnyíltak a kordonok.

Ezen a napon is találkoztam önkéntesekkel, középkorú asszonyokkal, akik úgy gondolták, jó kaland itt segíteni. Lejöttek pár kiló krumplival, eszközök nélkül, amelyekben elkészíthető az étel. Így hát tőlünk kértek gázpalackot, üstöt, fűszereket, mert ők tizenöt embernek főzének. Sok önkéntes mérgesen haza akarta zavarni őket, aztán mégis találtunk nekik feladatot.

Folyamatosan érkeztek gyerekek katolikus iskolákból. A pedagógusok úgy gondolták, ezzel az élménnyel szolidaritásra, segítségnyújtásra

lehet nevelni őket. Pénzt is hoztak, és fotózni is akartak. Persze a több száz kilométerről érkezett gyerekeket, embereket nem lehetett hazaküldeni, de nehezen tudtuk kezelni a helyzetet, mert a gyerekeket féltettük ezen a helyen, nem nekik való volt ez a feladat.

Aznap hazaengedték a kolontáriakat, akiknek a segélycsomagot a helyi önkormányzat osztotta szét, mert nem akartak vizsályt a faluban. Úgy gondolták, hogy minden érintettnek (az anyagi helyzetétől függetlenül) juttatni kell az adományokból, főleg az élelmiszerből, hiszen az nem tárolható.

- Szerdán az önkéntesek azzal fogadtak, hogy a kocsmában a pultosok is maguk alatt vannak, foglalkozzunk velük is. Az egyikben arról beszélt a tulajdonos, hogy nincs vendég, nincs forgalom, nem megy az üzlet. Ha ez így megy tovább, nemsokára le kell húznia a rolót. Azt mondta, az útzárlat és az adományok miatt több bolt is csődközeli állapottal küszködik.

Egy hölgy arra kért, menjek be hozzájuk is. Körbevezetett a házukban. A falon a gyermeke kéznyomait láthattam. A kisfiú felfelé menekült a padlásra, a falon keresett támasztékot, miközben a család kutyáját is vitte magával. A beszélgetés témája a megsérült kutya volt, amelyet a katasztrófa óta igyekeznek megmenteni az orvosok. Arról, hogy a fia mit élt át, csak szűkszavúan beszélt – áldotta a gyerek esztét, hogy felhozta a kutyát, majd lement vízért, hogy a kutyát és magát is lemossa. Ez volt a gyerek szerencséje, ezért nem szenvedett maradandó égési sérülést. Majd az asszony megkérdezte magától: „Milyen anya vagyok én? A gyermekem egyedül volt itthon, amikor mindez történt, én meg pénzt kerestem a munkahelyemen.”

Az utcán találkoztam egy férfival, aki gépeket mosott. Elmondta, hogy minden gépe megvolt, amire szüksége volt a ház körül, most meg dobhat ki mindent, amit gyerekkora óta összeszedett. Elmesélte, hogy korán lett árva, ezért mindent neki kellett előteremtenie. Majd jött a felesége, és elkezdte mesélni, hogy amikor zúdult a lavina, minden úszott, ők pedig megpróbáltak megkapaszkodni. De a szomszéd kislányt is hozta feléjük az ár. Ő fuldoklott, és köz-

ben kiabált, valaki zárja már el a gátat – azt hitte, a patak a közeli tó vizét hozta.

A jól képzett orvosok a szakirodalom szerint az átlagnál jobban le tudják küzdeni a magas stresszt. Azonban tapasztalataim szerint ők is nagyon igényelték a lelkipozdózi beszélgetést, a közös imát, az áldást.

• Csütörtökön azt éreztem, nem bírom tovább. A plébánián egyre nőtt a feszültség, amelynek okai a hatalmi harcok, a fáradság és a kilátástalanság voltak. Nyilvánvaló volt, hogy már nem sokáig bírják a munkát az önkéntesek ebben a légkörben. Egyre jobban éreztem, hogy elfáradtam. Az utcákra már védőfelszerelés nélkül jártam. Amikor az egyik háznál Mária-képet akartak adni a templomnak, meghallgattam őket, de már fel se jegyeztem. Éreztem, hogy elteltem a látottakkal, nem bírok talpon maradni, bensőleg már nem bírom a megterhelést. Bejelentettem, hogy több napra hazamegyek.

TOVÁBBI TANULSÁGOK

Ha ritkábban is, de később szintén visszajártam az érintett településekre. Segíteni próbáltam, de ez végtelenül nehéz, ha nem tudjuk pontosan, hogy kinek mi a dolga.

Mit tapasztaltam még? A segélyek célirányos gyűjtése és célba juttatása nehézkesen működött. Az adományok az ország, sőt mondhatni a világ minden részéből gyűltek, de valójában az adományozás is átgondolatlan volt. Vajon mi az, ami igazán kell egy ilyen helyzetben? De még ha szükséges dolgokat küldtek vagy ajánlottak is fel, akkor is kérdés, hogy mindez hogyan jut el a célszemélyekhez. Különbéféle próbálkozások voltak – még internetes megoldások is –, ám egyik sem volt igazán jó. Az egész folyamat rendkívül szervezetlenné tűnt.

Nehezítette a segélyezést, hogy olyan térségben történt a katasztrófa, amely társadalmilag eddig is hátrányosnak minősült. Ezek az emberek most még lejjebb kerültek.

A lakhatás megoldásának intézését szerencsére az állam magára vállalta. Azonban máig bizonytalan információk vannak arról, hogy ez hogyan jelenik majd meg a kártalanítás egé-

szét tekintve, a biztosítások, perek, adományok függvényében. Ráadásul a kármentő alapba befizetett adományok sorsa átláthatatlan, ahogy a károsultak számára a segélyszervezetekhez küldött adományok sorsa is követhetetlen.

Furcsa talán, de az is problémát okozott, hogy túl nagy mennyiségű adomány érkezett. Ennek köszönhetően kiszélesítették azok körét, akiket rászorultnak tekintettek. Ezért például Kolontáron minden lakos számára főztek. Azonban akinek megmaradt a háza, konyhája, az nem akart ingyen enni, sőt szégyellte volna magát, ha beáll azok közé, akik mindig segélyből élnek. Folyamatos dilemma volt, hogy ki a rászoruló, kit milyen mértékben kell, illetve szabad segíteni.

Meglepőnek találtam, hogy a segélyszervezetek csak jóval a katasztrófa után kezdtek együttműködni, bár volt olyan, amelyik még ekkor sem volt hajlandó egyeztetni a többiekkel. Így fordulhatott elő, hogy gyakran több szervezettől is ugyanazt kapták a károsultak (például két mosógépet). Persze az is megesett, hogy olyanok álltak be segélycsomagért, akik nem is ott laktak. Ebből a helyzetből is jól látható, hogy van, akinek a „világ pénze” sem lenne elég, sőt hasznot kíván húzni mások szerencsétlenségéből, más meg azt sem veszi el, ami járna neki. Még más falvakból is jártak osztóhelyekre emberek, gondolták, most nekik is jut egy kis „szerencse”. De a károsultak között is voltak ügyeskedők, követelőzők, akik lehetőséget láttak a segélyekben, és nagyobb házat, értékesebb tárgyakat, eszközöket akartak birtokolni, többet, mint korábban bármikor. Ebben a felfokozott hangulatban nehéz egy károsultat figyelmeztetni az etikátlan viselkedésére. Ugyanakkor olyan rászorulóval is találkoztam, akinek valóban segítségre volt szüksége, de szégyellte, hogy más támogatására szorul.

Külön érdemes megemlíteni a ruhafelajánlásokat. A segélyszervezetek már az első héten kérték a lakosságot, hogy több ruhát ne küldjenek, mert nincs hol tárolni. Ennek ellenére folyamatosan érkeztek a szállítmányok, amelyek ráadásul nagyon vegyes képet mutattak. Volt bennük új, szép, márkás darab, de szakadt, koszos, бүdös is. Volt, aki új dolgokat vásárolt, és azt juttatta el, más pedig lomtalanítást tartott,

és azt adta tovább „nagylelkűen”, amivel nem tudott mit kezdeni. Ennél szélsőségesebb eset volt, amikor valaki a szennyesládáját is kiürítette. Így mosnia se kellett, és önmaga előtt is jótékonynak tűnt fel.

Összességében is jellemző volt, hogy válogatni kellett az adományokat, ez pedig külön munkaerőt igényelt. Ezek az emberek vagy önkéntesek voltak, vagy más adományozó pénzéből lettek megfizetve.

A gyűjtések természetesen hasznosak voltak. Folyamatosan szükség lenne rá annak ellenére, hogy az első élmények után a segélyszervezetek már meg sem merték hirdetni az akciót. Természetesen az adományozók is különbözők. Vannak, akik gondolkodnak azon, hogy mi lenne hasznos, mások – néha cégek is – a feleslegüket erőltetik rá a helyiekre. A legszélsőségesebb eset az volt, amikor minden család kapott egy letört karú Barbie-babát, egy villogó csatot meg egy narancssárga kerámiabékát. És ezeket a kacatokat természetesen még meg is kellett köszönniük.

Az adományozók persze zömében hasznos dolgokat küldtek, bár ezeket sem sikerült mindig ésszerűen elosztani. Heti húsz kiló burgonyát például egyetlen család sem képes megenni. A károsultakban azonban számos kérdés merült fel ebben a helyzetben: mit kérhetnek, mi az az adomány, amelynek elfogadása még etikus, gond-e, ha abból, amit kaptak, a felesleget eladják, és az árát másra fordítják? Voltak, akik egységcsomagot kaptak, amely olyan dolgokat is tartalmazott, ami nekik nem kellett. Ezért nem akarták elfogadni az egész csomagot, csak azt, amire szükségük volt. Azonban azt a választ kapták, hogy vagy viszik az egészet, vagy nem kapnak semmit. Így van, amiből továbbra is szükségét szenvednek, más dolgok pedig, amire nincs szükségük, már halomban állnak az átmeneti albérlőükben.

Az önkormányzatokat is segíteni akarták az adományozók. Mivel az állam mindent megígért, az önkormányzatok akkor hirtelen nem igazán tudták, mit is kérjenek a magánszemélyektől vagy cégektől. Így esetenként olyan fejlesztésekre kérték a támogatást, amelyek megvalósítására az elmúlt években nem volt forrá-

suk (például uszoda, sportcsarnok). Ezek a tervek frusztrálták a lakosságot, hiszen nekik még a lakhatásuk végleges megoldása sem látszott biztosítottnak, de frusztrálták az adományozókat is, hiszen ők rekonstrukcióra, nem pedig fejlesztésre akartak adakozni.

Sokan még egészséges lelkiállapotban is nehezen döntenek életük fontos kérdéseiről. Hogyan tudna megfelelően dönteni egy súlyos traumát átélt ember? Ebben a helyzetben az lenne a legfontosabb, hogy a lelki egyensúlyuk helyreállításához kapjanak támaszt. De ki áll mellettük egy ilyen helyzetben, ha a lelkigondozás egyik segélyszervezetnek sem igazán a profilja? A segélyszervezeteknek alig van főállású munkatársuk, önkénteseket verbuválnak, akik különböző szakmai, erkölcsi szinten állnak, különböző kompetenciákkal rendelkeznek. A lelkigondozás konkrét feladatát egyik szervezet sem kezeli kiemelten. A pszichológus önkéntesek hivatalosan egyik segélyszervezethez sem tartoznak, így maguknak kell megszervezniük a munkájukat. A folyamatosan cserélődő segítők nem tudnak igazi kapaszkodót adni az embereknek. Legalább a komolyabb pszichés problémákkal küzdő károsultaknak szükségük lenne helyben lévő pszichológus vagy lelkigondozó szakember által biztosított ellátásra.

A sajtó jelenléte is ellentmondásos hatásokat vált ki a katasztrófát elszenvedett közösségekből. A riporterek, újságírók részleteket mutatnak be az egészről. Emiatt ezeknek a híreknek többféle olvasatuk is lehet. Ezért a katasztrófa által érintett személy számára megmarad a szubjektív döntés terhe: Mit mondhatok, mit nem? Hallgassak, vagy beszélhetek a gondjaimról? Mi történik, ha a sajtó negatívan tünteti fel, amit elmondok, és ezért nem kapok majd adományt, segélyt? Ezek a kérdések mind válaszra várnak, és az alaphelyzetben meglévő traumát az új feszültségforrások tovább fokozhatják. A lelki támogatásnak tehát az ilyen helyzetek kezelésében is jelentős szerepe lenne.

HOGYAN TOVÁBB?

Néhány hónappal az iszapömlés után az addig Devecserben szolgáló plébánost máshová he-

lyezték, és sürgősséggel engem neveztek ki a helyére.

A kezdeti nehézségek az épületek és tárgyi eszközök pótlásával folyamatosan rendeződnek, de az emberek lelkében lejátszódó események nem kerültek nyugvópontra.

A segélyszervezetek azóta is koncerteket, utazásokat, kirándulásokat, különféle programokat szerveznek a helyieknek, jó szándékúan, de valójában eléggé összerendezetlenül és koncepció nélkül. Többfajta segítőt jön nagyon eltérő színvonalú szakmai kompetenciákkal: pszichológusok, bohócoktörök, gyógyítók (fényterapeuta, masszőr, kézrátétellel gyógyító stb.). Azzal is szembesültek a helyiek, hogy sokan csak impulzusokat, sztorikat akarnak egy-egy ilyen programon, aztán elmennek. Általában is jellemezte a megjelent segítőköt, hogy kampányjelleggel érkeztek, a legtöbb csoport nem figyelt a folyamatosságra.

A médiavisszhangok tanúsága szerint a katasztrófa során felvonult segélyszervezetek az itt végzett tevékenységüket sikeresnek ítélték meg. Vezetőik – kiváló munkájuk elismeréseként – kitüntetések kaptak az állami szervektől. Egyházi részről a püspökkari konferencia is elismeréssel beszélt tevékenységükről.

Azonban az események részeseként számomra egy másik kép is kirajzolódik e tevékenységről. Elismerem, hogy nagyon sokat dolgoztak, egyes részterületeken helytálltak. A lelkigondozás terén viszont több szervezet munkája kapcsán is érzékelhető volt a szakszerűség hiánya. Mindegyik szervezet elsősorban az anyagi támogatással foglalkozik, a mentálissal nem. Két szervezet volt csak kivétel. Az egyiknek a katasztrófacsoportja nemcsak a helyszínen működő pszichológusok munkáját támogatta, hanem az utógondozás idején is ők tették lehetővé, hogy legalább egy pszichológus teljes állásban a helyszínen láthassa el a vörösiszap-katasztrófa károsultjait. Az egészségügy nem biztosított erre állami státuszt. A másik szervezet a plébánián összegyűlt önkéntes klerikusoknak – körülbelül 15–20-an voltunk, akik időt szántunk erre

az első hónapban – megengedte, hogy a fentebb leírt lelkigondozói tevékenységbe bekapcsolódjanak.

A közösségek lelkipásztoraként mindenképpen meg kell említenem a megosztottság megjelenését az emberek között. A törésvonalak a „ki érintett, és ki nem érintett, kinek mit adtak vagy adnak” kérdések mentén alakultak ki. A széthúzás, az egymásra mutogatás, no meg a katasztrófa fel nem dolgozott élménye nyíltan csak ritkán vezetett konfliktushoz, de rengeteg kimondott vagy kimondatlan új sztereotípiát gyűjtöttek össze egymással szemben a helyiek. Sok az elszigetelődött, magányos, depresszív ember, aki életuntan és céltalanul, megkeseredve tölti napjait. Sokan apatikusak, semmit nem akarnak tenni magukért, várják, hogy valaki majd megoldja a gondjaikat.⁶

Az iszapkatasztrófa már nem téma a médiában. Néha felröppen egy-egy hír a bírósági eljárásról a katasztrófa okozói ellen, vagy hogy valami elkészült az adományokból, de az emberekről már rég nem szólnak a híradások.

A történetek tanulságait levonva csak egy-egy szervezet próbálkozik azzal, hogy miként lehetne felkészülni az emberek mentális segítségnyújtására. Az egyik szervezet elindított egy kétnapos tréninget, önkénteseket toborozva ilyen esetekre, de jelentkezők nem akadtak, így szakmai csoport sem jött létre. Egy másik kezdeményezte egy lelkigondozói csoport megalakulását katasztrófák idejére – itt sem volt túl nagy az érdeklődés.

Nehéz elfogadni, hogy sem az iszapkatasztrófa, sem az árvizek vagy más katasztrófák tapasztalatai nem készítetik a szereplőket arra, hogy szembenézzenek ezzel a problémával, és professzionális módon – intézményesített formában és a hivatásos segítőkkel együttműködve – támogassák a rászorulókat mentális szükségletekben.

Mit tehet egy katolikus plébános a katasztrófa sújtotta településeken?

Központi iránymutatást – mivel ennyire speciális területről van szó – nem kaptam, így ma-

6 Vö. Haupt-Scherer, Sabine – Scherer, Uwe: Einen Schritt voran folgen – Psychotraumatologische Grundlagen und konzeptionelle Überlegungen zu einer traumazentrierten Seelsorge. *Wege zum Menschen*, 2011 (63. Jg.), 561–571.

radnak a saját elgondolásaim arról, hogy mit is tegyek.

A liturgiában az „emlékezni, ismételni, átdolgozni” elvét használom. A helyiek korábbi élményeit veszem elő, szimbólumokkal, rituálékkal próbálva újraértelmezni mindazt, ami történt. Az egyház diakóniai tevékenységét az itt élők közül sokan elutasítják, nem látják ennek megfelelő koordinálását a nagy egyházban. Azt hangoztatják, hogy csalódtak. A közösségre van vágy, de korábbi sérüléseik miatt nem tudnak közösséget alkotni.

A helyi problémák, amelyek már az iszapömlés előtt is megvoltak, inkább mélyülnek: ci-

gány–magyar ellentét, az értelmiség elvándorlása, elmagányosodás, jövőkép-nélküliség. Ami a magyar társadalmat amúgy is jellemzi, itt többszörösen felerősödve jelenik meg.

A lelkigondozás csak a templomjárók szűk körénél valósítható meg, a többieket nem érem el. A tematikus munkában nagy segítség a helyi pszichológus és egy program, amely a nyár elejéig folytatódik, de utána nem tudom, merre tovább.

Bízom benne, hogy ez az írás sokakat megszólít, és társakra, támogatókra találok a vészhelyzeti lelkigondozás hálózatának kiépítésében.

